

Hakan Gldađ
Dünya Gazetesini Genel Yayın
Yönetmeni

Dünya sancılı. Giderek daha kuralızsız bir yer haline geliyor. Bunun da etkisiyle, ekonomik, politik ve kültürel türbülans artıyor. Memleket-te yaşadığımız sıkıntılıların önemli bir bölümü, dünyadan bize yansıyan sıkıntılardan kaynaklanıyor. Güzel haberler vermek isterim ama bu türbülans ve sıkıntılar bir süre daha devam edecek. Çünkü dile kolay, küremizin ekonomik ve jeopolitik mimarisi dağılıyor.

'Neden' dersiniz, şimdi dünya üzerinde, 30 yıl öncesinden farklı olarak, birbiriyle sıkı biçimde rekabet edecek aktörler var. Ve bu aktörler dünyaya aynı gözle bakmıyor. Benzer biçimde kavramıyor. O zaman da, dünya sorunlarına ortak çözüm üretmeleri mümkün görünmüyor. Dünyada 'uzlaşma' sağlamak giderek zorlaşıyor.

1989'da Berlin Duvarı'nın yıkıldığı yaklaşık 30 yıl öncesinin tartışmasız 'egemen' gücü ABD tedirgin. Güvensiz. Telaşlı. Geleceğe karamsar bakıyor. Geçen yıl aralık ayında açıkladığı 'Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi' bu bakışı açık bir şekilde ortaya koyuyor.

ABD'nin bir numaralı 'rakip' ilan ettiği Çin, ekonomik olarak, daha da önemlisi teknolojik olarak yükselişte... Ve kendisinin koymadığı kurallara sahip çıkma niyetinde değil.

AB'nin geleceği soru işareti. Almanya rahatsız ve arayışta...

Dünyanın gerilimini enerji kaynağına dönüştürmek...

İpin ucunun kaçmaya başladığı 'ticaret savaşları' bugünkü ekonomik modellerin ve ittifakların dayanıklılığını ciddi biçimde test edildiği bir 'hegemonya savaşına' dönüşme potansiyeli taşıyor.

Yeni nesil bir 'Tukidides Kapanı'na sürükleniyoruz!

Ne oldu?

Küresel sistemin işleyişinde bir temel değişiklik ortaya çıktı. 'Multilateralizm' gidiyor. 'Unilateralizm' geliyor. Türkçesi, 'çok taraflılık' geride kalıyor. 'Tek taraflılık' onun yerini alıyor...

Bir dönem, 'küreselleşmeye' bizim gibi ülkelerden gelen eleştiriler, şimdi küreselleşmenin merkez ülkelerinden geliyor. Özellikle de Batı'daki içi boşalan, yıpranan orta sınıftan. 'Brexit' de, Trump'ın seçilmesi de bu rzggarların bir izdüşümü. Avrupa'yı bölen göçmen karşıtlığı, ırkçılığa varan milliyetçilik de öyle...

'Bilişsel kod' da bozuluyor. 'Serbest piyasa' sisteminin en iyi sistem olduğu genel kabul eski popülaritesinde değil. 'Devletler, piyasaların sağlıklı ve serbestçe işlemesi için gereken kuralları ve ortamı belirledikten sonra ekonomik etkinliklerden çekilmelidir' genel kabul de 'genel' olmaktan çoktan çıktı.

'Varlık Fonları', bağlantılı olarak 'devlet kapitalizmi' benzeri uygulamalar, Rusya, Polonya, Macaristan, hatta Hindistan gibi birçok ülkede devrede. Devletlerin rolü azalmıyor, artıyor...

Dne kadar dünya sisteminin üzerine dayandığı 'model', artık sorunları çözecek ççte bir model olarak kabul görmüyor.

Bu süreçte, dünyada yeni gçler yükseliyor...

ABD, dünya ekonomisinin ve siyasetinin sorunlarını çözme veya düzen getirme gücünü kaybetme telaşındayken, Çin başta, dünyada yeni aktörler sahne al-

yor. Rakamlar ABD'nin tedirginliğini ve telaşını 'haklı çıkarır' nitelikte. Zaferle çıktığı Soğuk Savaş'ın bittiği 1989'da ABD'nin ekonomik büyüklüğü 5.7 trilyon dolardı. Çin aynı yıl sadece 350 milyar dolarlık bir ekonomiydi. Bugün ise ABD 19 trilyon dolarlık, Çin ise 12 trilyon dolarlık bir ekonomi. Bir başka ifadeyle, Soğuk Savaş'ın bittiği ve küreselleşme sürecine tam yol verildiği geride kalan yaklaşık 30 yılda ABD 3 kat, Çin ise 30 kattan fazla büyüdü.

Sahne alan yeni gçler Çin ile sınırlı da değil...

Almanya, yeniden bir ekonomik merkez olarak yükseliyor. Ve uzun bir zaman sonra yeniden askeri kapasite inşa etmeye başladı.

Son Davos toplantısında, 'küreselleşmenin savunuculuğunu üstlenen iki ülke vardı: Çin ve Almanya...'. Kartların yeniden karıldığı bir ortamda, yakın gelecekte Almanya-Çin ekseninin güçleneceğine şans tanyanlar artıyor. Alman Şansölyesi Merkel'in geçen yıl mayıs ayında G-7 toplantısı sonrasında, ayağının tozuyula, "Biz Avrupalılar güvenliğimiz için artık başkalarına güveneme-

yiz. Kendi kaderimizi kendi ellerimizle almalıyız" açıklamasında bulunması da dikkat çekiciydi.

Rusya, eskisi gibi bir 'süper güç' değil belki ama askeri gücüyle, hem Ukrayna, hem de Suriye'de hiç de 'sılık' bir rol ile yetinmeyeceğini gösterdi.

Gçler arasındaki 'hegemonya rekabeti' tarihte benzer sonuçlara yol açtı. Binlerce yıl önce büyük şehir devletleri Atina ve Sparta arasında olduğu gibi... Bu 'rekabet' antik dönemin iki önemli gücünü milattan önce 431'de Peloponez Savaşı'nda karşı karşıya getirmişti.

Zaman, olaylar ve aktörler değişe de, işin özü aynı:

Hakim egemen güç, yükselmekte olan gçten korkmaya başlıyor. Geleceği için endişeleniyor. Bu gerginlik yükselen gç ile hakim olan arasında, taraflardan birini kendi isteği dışında savuşturarak ve ittifaklara sürükleyecek adımlar atmaya itiyor.

Kimi analistlere göre, son 500 yılda bu koşullar 16 kez oluştu ve bunların 12'si savaşa dönüştü.

Bu karmaşık sürecin bir de adı var:

Tukidides Tuzağı...

ABD, yükselişinden endişe ettiği ve yılda 375 milyar dolar ticaret açığı verdiği Çin'e 'teknolojimizi çalıyor' diyerek onlarca ürününe milyarlarca dolarlık ek vergi getireceğini açıkladı. İşe de çelikten başladı...

Çin, karşı hamlesinde tarım ürünlerini devreye soktu. Özellikle de soya...

Öyle ki Çin'in soya üzerinden karşı hamlesi hayli 'ince' hesaplanmış görünüyor. ABD önemli bir soya üreticisi ve ihracatçısı. Çinlilerin ağırlıklı besinlerinden biri de soya fasulyesi. ABD'nin ihraç ettiği soyanın yüzde 56'sını tek başına Çin ithal ediyor. Ve Çin, 'soya yüzde 25 vergi getirebileceğini' açıkladı.

Amerika'da soya üreticileri, birçok başka tarım üreticisi grup gibi ağırlıklı olarak Cumhuriyetçi Parti seçmeni... Çin'in Trump'ın seçmenlerinin yoğun olduğu sektörü hedef alması, 'gümrük vergisi' çatışmalarının nasıl ülkelerin iç siyasetine uzanabileceğinin de işaretini veriyor.

Oyun devam ederse, Trump

tarıma yeni destekler vermek durumunda kalabilir. Amerikalı üreticiye verilecek destek, onları hem Güney Amerika'daki hem de Avrupa'daki üreticiler karşısında avantajlı konuma geçirecek. Bu, Güney Amerika ülkelerini ve Avrupa Birliği'ni buna karşı önem almaya itebilir. Kaldı ki Avrupa karşı tedbirler almaya başladı.

Süreç, ileri-geri zigzaglarla devam edecek. Bir kere ok yaydan çıktı. Bu çerçevede bakınca, geçen hafta Avrupa Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker ile ABD Başkanı Trump'un görüşmelerinin sonucunu, bir 'uzlaşma'dan çok bir 'ateşkes' olarak nitelenecek daha doğru...

Dünya sistemin dinamikleri bakımından bugünkü manzara, 1900'l yılların başında büyük gçlerin birbiriyle kapışmasına yol açan tabloyu anımsatıyor. Bu süreçte, mutlak ittifaklar, mutlak düşmanlıklar yok...

Geride kalmakta olanın ne olduğunu az çok görebiliyoruz. Ancak gözlerimize henüz gelenin ne olduğunu tam seçemiyor...

Bilebildiğimiz şu: Bir türbülans dönemindeyiz ve stres artacak.

Kaptan pilot iseniz önceliğiniz 'uçağı havada tutmak' olsun!

Firmaların stratejilerini yeni dönemin gerilimlerini enerjiye dönüştürmek üzerine kurmanız gerekiyor. Yöneticiler olarak bunu nasıl yapacağımıza, yine siz karar vereceksiniz. Çünkü, elinizdeki imkanlar setini en iyi siz biliyorsunuz!

Sadece şu aklınızda olsun: Ani hava değişimlerine, çılın dalgalara denk bir irade gücüne sahip olanlar ve enerjiyi akılla birleştirenler bu mücadelede çok daha şanslı olacak! Ee, ne demişler; Durgun suda herkes kaptan!

TRUMPOMONİ: Serbest piyasa ekonomisinin son durağı mı?

Dr. AHMET YARIZ

ADMİB Yönetim Kurulu Danışmanı
www.ahmetyariz.com

Yılın ikinci yarısına girdiğimiz bugünlerde global piyasalarda kanıksanan gerilimlere, yine global ekonomik ve siyasal gelişmeler eşlik etmeye başladı. FED'in faiz artırımı süreci piyasalar tarafından satın alınırken ECB menşeli negatif beklentiler gündemde daha fazla yer almaya başladı. ECB'nin bilanço küçültme ve faizi artırımına yönelik takvimin global piyasalarda bir gerilime kaynaklık edeceği kabul edilse de FED kadar etkili olması beklenmemektedir.

Son iki yıldır global piyasalarda FED ve siyasal atmosferde ise ABD Başkanı Trump olumsuz gelişmelere kaynaklık eden, dünya ticaret hacmindeki büyüme eğilimleri neredeyse tek olumlu alan idi. Ancak Meksika ile başlayan akabinde AB ve Çin'e yönelen ve ticaret savaşları olarak tanımlanan ve Trumpomoni olarak tanımlanan bu hamleler olumlu gelişmelere ve beklentilere darbe vurdu.

İthalatın zorlaştırılması hali Trumpomoni'yi ifade ediyor

Trumpomoni; korumacı politikalar ile ithalatın zorlaştırılması ve milli üretim unsurlarının gözetilmesi olarak ifade edilebilmektedir. Öte yandan korumacı poli-

tikalarnın, serbest piyasa ekonomisinin merkezi ABD'de yeniden hayat bulması liberalizm ve serbest piyasa yanlılarını hayal kırıklığına uğrattı. 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren geleneksel endüstri kollarında üretim ölçeği ve rekabetçi gücünü önce Almanya, ardından Japonya ve son olarak Çin'e karşı kaybetmeye başlayan ABD bu üstünlüğü nispeten savunma, uzay ve havacılık teknolojileri, sağlık ve finans alanında devam ettirebilmektedir. Üstünlüğü, azalarak da olsa devam ettiği ve alanlarda da uzun süreli korunamayacağını bilen ABD bir yandan dünya parası olan USD'nin temelini oluşturduğu finansal sistemin kurallarına aykırılık gerekçesiyle diğer ülke bankalarına ceza yağdırmakta diğer yandan da körfez ülkeleri ve Almanya'ya savunmalarını üstlenmediği gerekçesiyle yeni faturalar ödemeye çalışmaktadır.

ABD, serbest piyasa ekonomisinin tüm paradigmasını değiştiriyor

Gelir getirici bu yöntemlerin de bir süre sonra anlamını yitireceğini iyi bilen ABD şimdi de serbest piyasa ekonomisinin bilinen tüm paradigmasını alt üst etmeye hazırlanıyor. Serbest ticaret anlaşmalarının iptali tehdidi, gümrük duvarlarının yükseltilmesi ve benzeri uygulamaların nereye kadar hayata geçirileceği ve ne zaman duracağı bütün dünya tarafından dikkat ve biraz da

endişeyle izlenmektedir.

Serbest piyasa ekonomisinin mümtaz örneği ABD kendi geliştirdiği ve rol model olarak dünyaya pazarladığı ve dayattığı ekonomik modelden bugüne kadar söylediklerinin aksine olsa da yine kendisi mi vaz geçecek? Veya söylemi bir tehdit olarak kullanıp başka hedeflere mi ulaşmaya çalışacak? Bunu tam olarak anlamak için zamana ihtiyaç duyulmaktadır. Ekonomi tarafındaki bu gelişmelerin yanında İran, İsrail, Kuzey Kore ve Arap Yarımadası'ndaki politik eksenli sorunlar gündemde daha fazla ön plana çıkarmaya ve global düzeyde karamsarlığı da artırmaya başladı. ABD'nin başlattığı ticaret savaşlarının yaygınlaşması veya başka bir ifadeyle serbest piyasa ekonomisi anlayışının Trump'ın temsil ettiği son istasyona varmış olması halinde global düzeyde ve ülkemiz bazında olabileceklere bir göz atalım:

lkeleri yeni dönemde, kısa ve uzun vadeli yorgunluklar bekliyor

- Serbest piyasa ekonomisi anlayışının egemenliğini kaybetmeye başlaması ve korumacı politikaların yaygınlaşma sürecine girmesi doğal olarak uzun bir zaman yayılacaktır. Bu sürecin ülkeleri; kısa ve uzun vadede coğrafi konumları, ekonomilerinin ihracat veya iç talep odaklı özelliği ve nüfus dinamikleri açısından farklı yönlerde ve farklı düzeyler-

de etkileyeceği düşünülmektedir.

- Global açıdan bakıldığında; dünya ticaret hacmindeki artışın yavaşlamasına bağlı olarak başlangıçta lojistik ve finansal piyasaların çok çabuk ve negatif etkilenmesi beklenmektedir. Üretim maliyetlerinin artmasına bağlı olarak mal ve hizmet fiyatlarının yükselmesi de beraberinde enflasyonun önemli bir tehdit olmasına neden olacaktır. Uygun fiyatlı ve kaliteli ürünlerin dünya pazarlarında hızlı dolaşımının engellenmesi ile yeni ürün geliştirme ve yatırım girişimleri de azalacak, global ve yerel düzeyde GSYH daralma sürecine girecektir. Bu durum beraberinde düşen istihdam düzeyi, artan işsizlik, bütçe açıklarının artışı vb. Ülkelerin makro ekonomik ve siyasal zeminlerinde sorunlar üretilebilecektir.

- Bu olumsuz gelişmelere kar-

şın bir süre sonra kâr marjlarının artışı yerel ekonomilerde sermaye birikimlerine ve yeni yatırım fırsatlarına zemin hazırlayabilecektir.

Genç nüfusumuz ve iç talebin potansiyeliyle buradan çıkarız

- Ülkemiz açısından bakıldığında son iki yılda bölgemiz ve ülkemize özgü politik, coğrafi ve ekonomik atmosfer, global düzeydeki olumsuz gelişmelerin içeride daha şiddetli etkiler üretmesine neden olmuştur. Haziran ayındaki seçimlerin sona ermesi ile de önemli bir eşik geçilmiştir.

- Ülkemizde; ödemeler dengesi, enflasyon, kamu maliyesi, döviz fiyatlarındaki yükselişler ve faiz artışları mücadele edilmesi gereken ekonomik başlıklar iken ABD ve AB ile ilişkiler, PKK, FET, Kuzey Irak ve Kuzey Suriye'deki gelişmeler de siyasal

alandan mücadele edilmesi gereken önemli başlıklardır.

- Ekonomi başlığı altındaki ödemeler dengesi, enflasyon, kamu maliyesi, döviz fiyatları ve faiz seviyelerinin olumsuzluk anlamında zirve yaptığı ve bundan sonra (çok önemli) iç ve dış gelişmeler olmadıkça) daha iyimser olunacağını düşünmekteyiz. Politika başlığı altındaki konularda da daha olumlu bir sürecin oluşabileceğine yönelik sinyaller artmaya başladı.

- Bu konjonktürde korumacılık politikalarının yaygınlaşmaya başlaması ülkemizi enflasyon, büyüme, ödemeler dengesi ve kamu maliyesi yönünden kısa vadede yoracak olsa da ülkemizin genç nüfusu, iç talep potansiyeli ve diğer unsurlarla birlikte düşünüldüğünde uzun vadede daha olumlu etkileyeceğini düşünmekteyiz.